

Chropovský, Bohuslav

Úvod

Archaeologia historica. 1978, vol. 3, iss. [1], pp. 5-6

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139205>

Access Date: 29. 08. 2024

Version: 20240829

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Naše socialistické spoločenské zriadenie, ktoré sa mohlo konštituovať vďaka vplyvu výdobytkov Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, oslobodeniu našej vlasti Sovietskou armádou a neúnavným bojom Komunistickej strany Československa, sa stalo nositeľom dávných historických tradícií a dedičom kultúrnych hodnôt. Neprekvapuje preto, že pri vytváraní stále vyšších ekonomických hodnôt ako základu budovania vyspelej socialistickej spoločnosti venujeme u nás trvalú, mimoriadnu pozornosť aj vytváraniu nových, vyšších hodnôt socialistickej kultúry. Významné miesto sa dostáva aj objasňovaniu počiatkov dejín ľudskej spoločnosti a našej štátnosti. Prvoradú úlohu v tomto procese zohráva a musí zohrávať archeologický výskum, ktorým sa majú v celej šírke objasniť zákonitosti vývoja spoločnosti a na základe jeho výsledkov zdôrazniť progresívne stránky výroby a pokrokové výdobytky ľudu.

Za posledné desaťročie sa dosiahli v celoštátnom rozsahu pomerne dobré výsledky nielen v terénnom archeologickom výskume, ale aj pri teoretickom hodnotení výsledkov a ich odovzdávaní praxi. Nemalé úspechy práve v tomto smere zaznamenala v posledných rokoch archeológia pri objasňovaní problematiky osídlenia našej vlasti v období 10.—15. storočia. Výrazne vzrástol počet inštitúcií i pracovníkov, ktorí sa venujú vedeckému bádaniu tohto obdobia. Domnievam sa, že je to zákonité zvlášť preto, lebo pred niekoľkými desaťročiami sa za nepoznané obdobie považoval „temný pravek“, no v súčasnosti si žiadajú bližšie osvetlenie práve tzv. mladšie historické obdobia. Je to spôsobené predovšetkým skutočnosťou, že zriedkavo sa vyskytujúce písomné pramene sú „vyčerpané“, a naopak, práve archeologický výskum priniesol a sústavne prináša nové poznatky o ekonomike ako celku a v podstatnej miere dokresľuje aj politické dejiny. Dokladom toho sú menšie i rozsiahlejšie výskumy nielen veľkomoravských lokalít, ale aj stredovekých agrárnych sídlisk dedinského i zemepánskeho typu, stredovekých miest, hrádkov, hradov a sakrálnej architektúry. Na tomto mieste nie je potrebné vymenúvať ani viac-menej významné lokality, ani zhrňovať výsledky, pretože od roku 1974 sú súhrnnejšie publikované v materiáloch z konferencií o historickej archeológii (Zaniklé stredoveké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Uherském Hradišti r. 1971. Brno 1973; Archeologické rozhledy, 27, 1955, s. 243—345, 429—446; Archaeologia historica. 1. 2. Brno 1974, 1976; Středověká archeologie a studium počátků měst. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Hradci Králové r. 1975. Praha 1977). Tieto nielen dokumentujú výsledky, ale aj poukazujú na problémy, s ktorými sa pri zložitom výskume stretávame a ktoré treba riešiť. Je chvályhodná pravidelnosť v konaní

konferencií i to, že problematika, ktorá má byť predmetom rokovania, sa stanovuje tematicky. Ak podrobne preštudujeme jednotlivé elaboráty, zistíme, kde sú medzery vo výskume i v súhrnnom spracovaní. Z porovnania jednotlivých regiónov alebo období či druhov objektov vyplýva, že sa v celej šírke nevychádza z potrieb disciplíny, ba navyše neplní sa ani spoločenská objednávka. Príčina spočíva v tom, že napriek veľkému úsiliu sa neriešia otázky vývoja vo včasnom stredoveku komplexne. Sú to prirodzené objektívne danosti, treba však konštatovať aj to, že ak mnohé výskumy vychádzajú z dôkladného prieskumu mikrorajónov či potrieb riešenia najzávažnejších historických alebo spoločenských problémov, niektoré, keď sa posudzujú z hľadiska celospoločenského záujmu o rozvoj vedy, sa nateraz javia zbytočnými. Treba preto veľmi dôkladne prehodnotiť plán terénneho výskumu i teoretického bádania.

Azda pri výskume žiadneho iného obdobia nevystupuje do popredia tak naliehavo ako práve pri výskume včasného stredoveku požiadavka komplexnosti bádania, požiadavka širokej interdisciplinárnej spolupráce. V tomto smere sú veľké nedostatky, medzery i rezervy. Je preto veľmi nutné prehodnotiť doterajší systém bádania obdobia stredoveku, prijať konkrétne a účinné opatrenia týkajúce sa obsahovej, ale i organizačnej náplne ďalšieho výskumu. Ide predovšetkým o to, aby sa výskum zamerlal na najhlavnejšie problémy historického vývoja, aby sa plnili najmä úlohy, ktoré pred túto disciplínu stavia spoločenská objednávka. Ak hovoríme o potrebe komplexnosti a interdisciplinárnej spolupráce, zdôrazňujeme aj bezpodmienečnú čo najdôslednejšiu koordináciu výskumu včasného stredoveku. Nemá však ísť iba o koordináciu administratívnu, ale predovšetkým o medzidisciplinárnu a medziinštitucionálnu.

Ďalší úspešný rozvoj bádania stredoveku si vyžaduje hlbšie a dôslednejšie riešiť základné metodologické otázky, interpretovať z pozície historického materializmu nielen jednotlivé obdobia celku, ale aj objekty či konglomerácie, a neuchyľovať sa iba k opisu a chronologickému začleňovaniu. V tomto smere bádatelia zaoberajúci sa štúdiom stredoveku sú veľa dlžní; už na základe doterajších výsledkov a súčasného stavu poznania treba podať súhrnný obraz doby, a nie iba kapitoly k problematike.

Jedným z vážnych problémov je aj riešenie základnej terminologickej otázky, avšak nielen z rýdzo terminologického, ale i z obsahového a metodologického hľadiska. Ide totiž o názov disciplíny, ktorá sa zaoberá skúmaním stredovekých lokalít a objektov. Doteraz sa v literatúre vyskytuje viacero termínov (historická archeológia, historicko-archeologický výskum, stredoveká archeológia a pod.), ktoré nielenže nevystihujú podstatu, ale sú nesprávne obsahom pojmu i z dialektickej stránky. Je to vážny teoretický problém, s ktorým sa bádatelia v súvislosti s riešením ďalších základných filozofických kategórií disciplíny musia v čo najkratšom čase vysporiadať.

Pred československou archeológiou, ktorá má za sebou tridsať úspešných rokov od februárového víťazstva pracujúceho ľudu r. 1948, stoja náročné a veľmi zodpovedné ciele. Archeológovia zaoberajúci sa výskumom veľmi zložitého obdobia stredoveku — obdobia na jednej strane rozvíjajúcich sa ekonomicko-sociálnych daností, na druhej strane zostrujúceho sa vykorisťovania a biedy ľudu — majú mimoriadne vážne povinnosti správne tieto stránky objasňovať.

Bohuslav Chropovský